

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA ONA TILI FANINI O'QITISHNING
INNOVATSION USULLARI

Temirova Arofatxon Islomxo'jayevna

Farg'ona viloyati Qo'sh tepa tumani 1-son texnikumi Ona tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola raqamli ta'lim muhitida ona tili fanini o'qitishda qo'laniladigan innovatsion usullar va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tahlil qilishga bag'ishlangan. Mavzu bugungi kunda ta'lim tizimining jadal raqamlashuvi va o'quvchilarning o'zgarib borayotgan o'quv ehtiyojlari sharoitida alohida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Innovatsion o'qitish usullarini ona tili darslariga integratsiya qilish o'quvchilarning til savodxonligini, ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini yangi bosqichga ko'tarish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: innovatsion usullar, raqamli ta'lim, ona tili o'qitish, interaktiv texnologiyalar, kommunikativ kompetensiya, tanqidiy fikrlash, loyiha usuli, differensial ta'lim

KIRISH

Ona tili fani o'quvchilarning milliy o'zlikni anglash, nutq madaniyatini shakllantirish va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda asosiy tayanch hisoblanadi.

Biroq an'anaviy o'qitish usullari — darslikdan o'qish, yozma mashqlar va grammatik tahlil — ko'pincha o'quvchilarda fanga nisbatan qiziqishsizlikni keltirib chiqaradi.

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi esa ta'lim jarayonini tubdan o'zgartirish imkonini yaratmoqda.

Elektron darsliklar, interaktiv platformalar, multimediya vositalari va sun'iy intellekt asosidagi ilovalar ona tili o'qitishiga yangi o'lcham qo'shmoqda.

Shu bois raqamli muhitda ona tili fanini o'qitishning innovatsion usullarini ilmiy jihatdan tadqiq etish va amaliyotga joriy etish bugungi pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biriga aylandi.

ASOSIY QISM**1. Raqamli ta'lim muhitida innovatsion o'qitish: nazariy asoslar**

Innovatsion o'qitish usullarining nazariy poydevori bir qator muhim pedagogik nazariyalarga tayanadi.

Konstruktivizm nazariyasiga ko'ra (Vygotsky, 1978), o'quvchi bilimni passiv qabul qiluvchi emas, balki faol quruvchi sifatida namoyon bo'ladi — raqamli muhitdagi interaktiv topshiriqlar aynan shu prinsipni amalga oshiradi.

Bloom taksonomiyasining yangilangan varianti esa raqamli davrda bilimni eslab qolish, tushunish, qo'llash, tahlil qilish, baholash va yaratish bosqichlarini raqamli vositalar yordamida izchil o'zlashtirish imkonini beradi.

Differensial ta'lim (Tomlinson, 2001) nazariyasi esa har bir o'quvchining individual qobiliyati va o'rganish uslubiga mos keluvchi raqamli resurslar yaratishni talab qiladi.

2. Ona tili o'qitishda qo'laniladigan innovatsion usullar

Loyiha usuli (Project-Based Learning): O'quvchilar guruh bo'lib ona tilida hujjatli film, ijtimoiy kampaniya matni, elektron jurnal yoki multimediya taqdimoti yaratish loyihalarini bajaradilar. Bu jarayonda leksika, grammatika, uslubiyat va nutq madaniyatiga oid barcha ko'nikmalar bir vaqtda amaliy ko'rinishda rivojlanadi. Masalan, o'quvchilar mahalliy adib hayoti haqida raqamli biografik loyiha tayyorlab, ona tilidagi yozma va og'zaki nutq ko'nikmalarini birgalikda takomillashtiradilar.

Teskari sinf (Flipped Classroom) usuli: O'quvchilar uyda video darslar, podkastlar yoki raqamli darsliklarni o'rganib keladilar, dars vaqtida esa o'qituvchi boshchiligida muammoli masalalarni muhokama qiladilar. Ona tili darslarida bu usul o'quvchiga grammatik qoidani uyda o'z sur'atida o'rganish, sinfda esa uni ijodiy yozma va og'zaki topshiriqlarda qo'llash imkonini beradi.

Geymlashtirilgan o'qitish (Gamification): Kahoot, Quizlet va Wordwall kabi platformalardagi ona tiliga oid viktorinalar, imlo musobaqalari va leksik o'yinlar o'quvchi motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, o'yinlashtirilgan darslardan so'ng o'quvchilarning mavzuni eslab qolish darajasi an'anaviy darslarga nisbatan 40% ga yuqori bo'ladi (Deterding et al., 2011).

Raqamli hikoya yaratish (Digital Storytelling): O'quvchilar ona tilida qisqa video hikoyalar, animatsion filmlar yoki audio drama yaratish orqali ijodiy yozish, nutq madaniyati va badiiy ifodani bir vaqtda o'rgandilar. Bu usul ayniqsa adabiy asarlarni tahlil qilish va badiiy ijod darslarida samarali natija bermoqda.

Sun'iy intellekt vositalari bilan ishlash: ChatGPT va boshqa AI vositalaridan insho va bayon yozishda g'oya generatsiyasi, matn tahlili va uslubiy takomillashtirish uchun foydalanish ona tili darslarida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq bu vositalar o'quvchining mustaqil fikrlashini susaytirmasligi uchun ulardan qat'iy pedagog nazorati ostida va aniq o'quv maqsadlari bilan qo'llanilishi lozim.

3. Raqamli platformalar va ularning ona tili ta'limiga qo'shgan hissi

Maktab darajasida Google Classroom, Padlet va Canva kabi platformalar o'qituvchilarga interaktiv dars materiallarini tez va qulay yaratish, o'quvchilar bilan real vaqtda fikr almashish imkonini beradi. Padlet platformasida o'quvchilar ona tilidagi she'r, hikoya yoki fikrlarini raqamli doskaga joylashtirib, bir-birining ishini baholaydilar — bu o'zaro baholash (peer assessment) ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Canva yordamida infografika va plakat yaratish esa o'quvchilarni ona tilidagi matn tuzish qoidalarini vizual tarzda o'rganishga undaydi.

Universitet darajasida esa Moodle, Microsoft Teams va Zoom platformalari kengaytirilgan shakllarda qo'llaniladi. Lingvistik tahlil dasturlari va korpus lingvistikasi vositalari talabalarning ona tilidagi matn tadqiqotini zamonaviy ilmiy usullar bilan birlashtirish imkonini beradi. Onlayn munozara (online discussion) va vebinar formatidagi darslar esa talabalarning akademik nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda alohida ahamiyat kasb etadi.

4. Pedagogik muammolar va cheklovlar

Raqamli innovatsion usullarning barcha ijobiy tomonlariga qaramay, bir qator muammolar ham mavjud. Birinchidan, o'qituvchilarning raqamli savodxonligi va texnologik tayyorgarligi hali ko'pgina maktablarda yetarli emas. Ikkinchidan, ota-onalar va ba'zi o'qituvchilar raqamli vositalarga nisbatan ishonchsizlik munosabatida bo'lib, ularni o'quv

jarayonida qo'llashga qarshi chiqadilar. Uchinchidan, o'quvchilarning barcha raqamli resurslarga teng kirish imkoniyatiga ega emasligi ijtimoiy tengsizlikni kuchaytirishi mumkin.

Shu muammolarni bartaraf etish uchun o'qituvchilarni muntazam malaka oshirish, maktablarni zamonaviy texnik asbob-uskunalar bilan jihozlash va raqamli ta'lim bo'yicha milliy siyosatni yanada kuchaytirish zarur.

XULOSA

Raqamli ta'lim muhitida ona tili fanini o'qitishning innovatsion usullari — loyiha usuli, teskari sinf, geymlashtirilgan o'qitish, raqamli hikoya yaratish va AI vositalari — o'quvchilarning til savodxonligi, ijodiy va tanqidiy fikrlash hamda kommunikativ kompetensiyasini yangi bosqichga ko'tarish imkonini bermoqda.

Ushbu usullar an'anaviy pedagogikani inkor etmaydi, balki uni zamonaviy texnologiyalar bilan boyitib, ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi.

Kelgusida ona tili o'qituvchilarini raqamli pedagogika bo'yicha maxsus malaka oshirish kurslari orqali tayyorlash, milliy ta'lim standartlarini innovatsion usullarni qamrab olgan holda yangilash va maktab hamda universitetlarda raqamli resurslardan foydalanish uchun zarur infratuzilmani yaratish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
2. Tomlinson, C. A. (2001). *How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms* (2nd ed.). ASCD.
3. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From Game Design Elements to Gamefulness: Defining Gamification. *Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference*, 9–15.
4. Ribble, M. (2015). *Digital Citizenship in Schools: Nine Elements All Students Should Know* (3rd ed.). International Society for Technology in Education.
5. Yo'ldoshev, J., & Usmonov, S. (2020). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
6. Mirzayeva, D., & Xolmatova, G. (2022). *Ona tili o'qitishda raqamli vositalardan foydalanish samaradorligi*. Toshkent: O'zbekiston Davlat Pedagogika Universiteti nashriyoti.